

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrto leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrto leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 10. januarija 1872.

O b s e g: O debeljenji ali pitanju naše živine. — Kteri les je boljši za kurjavo? — Za hišne potrebe marsikaj. — Zdravniške stvari. — Gospodarske starice, marsikom novice. — Ozir po svetu. — Renan o slovenstvu in nemštvu. — Jugoslavenstvo. — Dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

O debeljenji ali pitanju naše živine.

Za pitanje so razne živali: goveda, svinje, ovce, koze in perutnina.

Vse te pa so dobre za pitanje le takrat, če so zdrave; bolne se ali ne vpitajo ali pa slabo in v škodo gospodarju. Boljše so za pitanje rezane živali od nerезanih moškega in ženskega spola, posebno svinje; ker rezane živali dajo ne le več masti, ampak boljše meso. Živali srednje starosti so boljše od mladih in starih, dasiravno se tudi mlade in stare vpitati dajo.

Toraj če se živali za pitanje kupujejo, naj se na vse to gleda, in naj se ne kupijo zelo shujšane, če niso zastradane, in tudi take ne, od katerih gré zelo mehko blato, ker take niso zdrave; ampak naj se brez skrbi kupijo vesele, če tudi shujšane živali, katerim se po rebrih koža rada premika, ktere rade jedó in so pohlevne; take se rade vpitajo.

Pita se pa tako, da taka žival dobiva zdaj več in boljšega živeža od navadnega stanú, da ne le več masti naredí, ampak tudi boljše meso dá. V navadnem stanu se jej daje toliko živeža, da se jej nadomesti, kar po polti in po družih potih zgubi.

Pri pitanju pa ni, da bi se le nadomestovalo, kar se zgubi, ampak se mora tudi več nakladati. To se zgodi, če se živali tak živež daje, kakoršnega posebno rada jé; vendar ne zmiraj enega, da se jej ne pristudi, ampak zaporedoma kaj drugega, kar jej dobro hasne. Kakor namreĉ človek tacih jedí, ktere so mu posebno všeĉ, več sné, kakor ravno potrebuje, in se človek tako tudi vdebéli tako tudi žival. Sol posebno pomaga radojednost obuditi in tudi surove in ne zelo prijetne jedí prijetne narediti. Toraj je pri pitanju sol zelo koristna in pomaga žival prej vpitati, ker žival, kakor je znano, sol grozno ljubi in jej dobro hasne. Vsak vé, postavimo, kako goveja živina, ovce in koze sol ljubijo, in kako dobro jim stori. Tudi naj se pustí živali čas, da dano piĉo želodec povžije, predno se druga dá, in naj se na enkrat preveĉ ne daje, da bi se jej priskutilo, ostalo in spridilo. V drugiĉ dati, kar je bilo že dano, ne gré. Tudi je umno, izprvega slabše dajati, pa vendar več, potem pa čedalje boljše.

Če vprašaš, kolikokrat naj se jej na dan dá, reĉem: da petkrat je dosti od časa do časa; med tem pa naj počiva, in kar je moĉ, naj se od nje odvrne ves nepokoj in še svitloba, da je malo v temi, in naj ima mehko posteljo, počején hlev in gorkoto, tega vsega zdaj sosebnó potrebuje, da se dobro počuti.

Da je piĉa v rejo dobra, da se lože v život in mast izdeluje, naj se zdrobí, zreže in skuha, da bo bolj teĉna. Zrnje pa naj se na debelo zmelje, sicer celó malo redí in je zguba. Do zadnjega repe dajati, ima mesó duh in pokus po njej, toraj raji kaj drugega in repo prej. Tako tudi lanéni kravajci itd.

Če pa zdaj še od mnogih živali od vsake posebe hoĉemo govoriti, se pita goveja živina: a) tele od materne mleka, ki je v 4, 5 tednih dosti debelo; b) odrasla goveda najprej bolj po majhnem, z dobrim senom in rezanico, in v poparjeni rezanici repa, pesa, korenje; potlej pa čedalje več dobre klaje, potresene s surovim ali pa kuhanim, nekoliko osoljenim korenstvom, zmešanim z oblodo na debelo zmletega žita, koruze ali rži itd, kar vse dobro redí. Ko je že zelo debela, malo jé.

Svinje se pitajo od začetka z repo in dobrimi pomijami, bolj redko, potlej čedalje gostejše, vmes kuhano ali surovo in tanko zrezano peso, korenjem, krompirjem in dobro oblodo. Malokdaj se svinje v žiru dosti vpitajo. Bukvica ali žir dá bolj redko, želod tršo mast.

Ovce pa in kozé se zunaj na dobri paši najbolj vpitajo.

Kuretina zaprta v nizkem kurniku, ko se jej ali dovolj zrna in vode dá, ali pa se va-njo posili, kedar je želodec prazen, se brž dobro vpita.

Nektere pitance pitajo na pol, druge popolnoma. Na pol vpitane živali niso za mast, ampak za meso; popolnoma vpitane pa so bolj za mast, posebno svinje. Mlada živina in prasci se bolj na pol vpitajo, ker se to prej dodela in bolj splaĉa. Prvi čas pitanja si pri dobri piĉi take živali najbolj pomagajo, najbolj debelé; toraj naj se takim kmalu od začetka toliko dobre klaje dá, kolikor jo prenašati morejo, več od navadne, pa ne preveĉ.

Kako dolgo naj pitanje trpi, se na tanko ne dá povedati. Če se dobro pita, trpi manj; če pa slabše, dalje. Če več dobre klaje zavžije, brž je žival gotova in godna; če pa manj trpi pitanje, dalje. Tako, na pr. velik vol se vpita v 13—15 tednih, če se mu, postavimo, vsaki dan 20 funtov dobre mrve, 4 funte ržene, jeĉmeneve ali koruzne debele moke in $\frac{1}{4}$ unĉe soli dá. Če se mu pa le 18 funtov mrve, 2 funta moke in $\frac{1}{8}$ unĉe soli dá, trpi pitanje ĉez 20 tednov. Pri svinjah ravno tako. Treba je gledati na velikost živali in pa na teĉnost klaje. Kuretina se v 6, 7 tednih vpita, če se po sili pita. Na pol-pitanje trpi, če se dobro pita, po 6 do 8 tednov pri govedi in svinjah; popolnoma pitanje blizo trikrat toliko.

Živali pa se mora le toliko dajati, kolikor vsaka

prenašati zamore. Zapita se, če se jej toliko dá, da zbolí in da se pitanje pokazi.

Umno pitanje naj sploh tako dolgo trpi, dokler se splača.

Kteri les je boljši za kurjavo?

Kdor ima gozd, temu je treba vedeti, kakošne vrednosti da je njegov les za kteri koli namen. Kakor se dandanes skoro še v vsakem oziru brez načrta — brez pravega načrta! — kmetuje, taka je tudi v gozdarskem oziru.

Ker mi ni namen, da bi popisaval vrednosti lesú v različnih panogah ter dokazoval, da je kak les za to rabo morda izvrsten, a za drugo slab, naj rečem le kaj malega o prednosti raznih drv za kurjavo.

Pri prodajanji lesá za kurjavo lastnik ali kdorkoli večkrat ne obrača pozornosti na to, je li ta ali oni boljši za kurjavo. Pa tudi kupovalec je mnogokrat tak mož.

Da bi se pa niti oni ne zaproval, niti ta ne opeharil, zato v tem oziru predstavljam čestitim bralcem veljavo lesa za kurjavo navadnega drevja v tej-le vrsti, v kateri pripisujem

bukvi	številko 100	akaciji	številko 79
gabru	„ 100	mecesnu	„ 73
jesenu	„ 100	jelki	„ 69
javoru	„ 100	lipi	„ 68
brsti	„ 90	trepetliki	„ 61
brezi	„ 85	jelši	„ 52
hrastu	„ 84	jagnedu, topoli in vrbi	50
boru	„ 83		

„Gosp. List“.

Za hišne potrebe marsikaj.

* Da bi pri beležu zid v izbah hudo ne močil. — Na to vprašanje, ki nam je došlo iz Vr., lahko odgovorimo s tem, da cement ali tako imenovano hidravlično apno je potrjeno sredstvo zoper močo zidú. Kako se ravna s tem, ne bomo obširnejše razlagali, ker vsak pravi zidarski mojster vé, kako to storiti. — Če pa cement ne pomaga vselej, takrat so vzroki mokrih zidov taki, da se mokrota drugače ne odpravi, če se ne napravi čisto novo zidovje. Kjer se s kamenjem zida namesti z opeko (ceglom), ondi zid zmirom rad moči. Vendar tudi pri takem zidovji pomaga večkrat cement, če se ž njim obraja celo zidovje.

* Da se odstrani smrad iz sobe (izbe) na novo izmalane, naj se stori tako-le: Vzemi dve skedeljici, vlij v vsako do 4 lote hudičevega olja (vitriolöhl) in postavi ju v sobo, ki si jo zaprl. Morebiti še v eni noči popije hudičevo olje škodljivi smrad iz sobe.

* Dober kruh iz sladkih jabelk — se speče tako-le: Olupljena jabelka zribaj (razmrvi) na ribežnu, na katerem se riba testó. Na 2 funta takega jabelčnega mrveža vzemi 3 funte moke, dodaj malo vode, pa dobro zamesi testó. — Tak kruh je prav tečen in sladak, dolgo se drži, ne splesni in ne postane trd.

Zdravniške stvari.

Jezih (ocet) greje človeka, pa odpravi zeblino.

Hud mraz je človeku nevaren, da zmrzne ves in umrje ali vsaj da ozebe. To vé vsak.

Al žalibog, da je mnogo tacihi ljudi, ki ne vedó prave pomoči zoper tako nevarnost ali da celó rabijo ravno nasprotne reči. Zato marsikdo, ki gré pozimi na dolgo pot ali se pelje, popije kozarec žganja, pa gré

od doma, misleč, da bode zdaj lahko mraz prestal, ker je res, da popito žganje na prvi hip človeka ugreje. Al temu ni tako. Žganje bode kmalu jenjalo ga greti in lahko tak človek pride v nevarnost, da zmrzne, kajti žganje medpotoma izhlapi in mraz potem človeka še bolj prevzame.

Najbolje je, da popotni človek vzame seboj bočico (flaško) dobrega vinskega jeziha, pa ga malo srkne, kedar mu je mraz. Kmalu bode čutil po vsem životu prijetno toploto, in to dalj časa. Tako se obvaruješ najhuji zimi.

Vrh tega je pa vinski jezih dobro zdravilo za ozeblino, ako se ozeblina večkrat tare (riba) s cunjico v vinski jezihi namočeno, ali pa, ako se s tako namočeno cunjico oveže ozeblina.

„Puč. Prij.“

Gospodarske starice, marsikomu novice.

Najviša starost nekterih dreves.

Anglež M. Tandon je po mnogostranskih skušnjah sestavil starost nekterih dreves tako-le:

Najstareje palme, ki so znane, so stare 200 do 300 let, brst (ulme) 355, ciprese 388, bršlin (Epheu) 488, javor (Ahorn) 516, mecesen (Lerche) 576, kostanj 626, limone 646, platan 720, cedra 800, oreh 900, lipa 1076, jelka 1200, hrast 1400, oljka 2000, tisa (Erle) 2880, mamut v Kaliforniji po pozvedbah Mielkovih 5000 (to drevó je v premirji 37 čevljev debelo, 450 pa visoko), zmajavec (Drachenbaum) pa celó 6000 let. Najstareji zmajavec je stal na otoku Tenerifa; ko ga je Humboldt leta 1799. meril, je obsegal pri korenini debla 74 čevljev; 2. januarja 1868. leta ga je podrl silni vihar.

Ozir po svetu.

Glad (lakota) v Banatu.

V Banatu, ki je navadno razen Rusije, največa žitnica na svetu, je letos lakota zaradi slabe letine! — Zaradi tega je poslanec Babesin v peštanskem zboru prašal magjarske ministre: kaj mislijo storiti, da se odvrne nadloga? — „Po toči je prepozno zvoniti“ — pravi starodavni pregovor. To je — prebivalci Banata ne poznajo družega, nego da na rodovitno svojo zemljo sejejo samo žito, — družega ne poznajo ondašnji kmetje in tudi nobene obrtnije ne. Ako pride potem čez žito slaba letina — podzlo gré vse!

Vzdrževanje stoječe vojske po svetu.

Vlado stane (koštá) en prostak (gmajnar) čez leto in dan na Angleškem 1000 gold., na Rusovskem 481 gold., na Francoskem 469 gold. 86 krajc., v Nemčiji 405 gold., na Turškem 369 gold. 70 kr., v Italiji 367 gold. 43 kr., v Avstriji 288 gold. 70 kr., v Švajci 115 gold. Ravno narobe pa je, kar se tiče častnikov (oficirjev); kjer ima prostak manj plačila, tam ga ima častnik več. Tako na Angleškem, Francoskem in Ruskem ne more najviši oficir več imeti na leto plačila kakor 10.000 gold., v Avstriji pa ga ima 12 do 14.000 gold., v Italiji 13.140 gold., turški paše pa Napoleonovi maršali pa še veliko več.

Strašni požar v Chicagu

lanskega leta je po vradnem tamošnjem razglasu, ki je unidan prišel na svetlobo, 250 ljudem vzel življenje, 98.500 ljudem stanovanje, in na premoženji naredil je 290 milijonov dolarjev škode. Svet ne pomni tako silovitega ognja.